



Атомын энерги манай ойрын ирээдүй шүү!

H. Содном (1923-2002)

Í àì ñòàéí Ñí àí î ì 1923 î í ù 5-ð ñàðóí 25-í à Çààòàí àéí àëéí ÀËàòëéàí ò ñòí àí à ò ° ðàýý.

Ì í í à è óëñúí àýýä áí ëí àñðí è, ø ëí æýõ óòààí ,
 ýëàí ãóà áààëääëéí óòààí , ò èçëè, òàðí ëëëéí
 ø ëí æýõ óòààí ù à õ° ææýõó çëñãá àðí àèòí é óòáó
 í ýí ýð ì ðóóëñàí , ì àí àé î ðí í à ò° àëéãý è àýèðëéä
 í ýððóýé ýðáýì òýí , ààúýàñëàãçí òëí í áàéãóóëàã-
 àòí àà ñòðãàí òçì ççæçýýã-, ò° ð óëñ, í ëéä èéí
 òí ì ñòí í ççòãýëðýì юм.

1942 î í ä Ì ÕËÑ-ëéä áàéãóóëàãàí àãó
 Í .Ñí àí î ì í ð óóí ààð ýññýí , Ç° àé° èðëéí
 í ýðãýæëðýí áàã ì àðààð òè-ýýë çààëãæ ýðáýì
 номд шамдан онц сурч, “X. Чойбалсангийн
 нэрэмжит” цалинтай тэргүүний оюутан байв.
 Õýðáýýð ñòðàéòàòóí çýðýãýý 2-ð àí æàñàà

ò èçëëéí òýí òëí èéí èàáí ðàí òààð àæëèàæ àðëàð àí æä áàéòáàà áýèðáýè àí æä ò èçëè,
 áàã ì àðóí í ðí éí àýýä ñòðãóóë ù áí éí í àí à áí æòáàà ì àòàí àòèè àí àèèç, àèãáðëéí
 òè-ýýë çààò çýðãýýð èõ ñòðãóóëéí ñòðãàëòóí àæë ù áçí òëí í áàéãóóëàð, ì àòàðëàèëèàã áààçú á
 áýðæçýýð ýä í ð óòàí àòóé òàãàñàà í ðí èòí æ ýðýèæýý. Ëéí òçç í ð óòàí àòóé çáýñ òççí èé
 èðýýçéí óòáó çàýáà òí àí ðòí èéí ã- óàèðàáí çí òëí í áàéãóóëàð, ñòðãàí òçì ççæçýýð ààúýàñ
 àèýýáí ù òí àí ð-ýý.

Àëàààí è-÷ Í .Ñí àí î ì òà МУИС

Ì ÕËÑ-ëéä 1946 î í ä ò èçëè-ì àòàí àòëèéí áàã ì ýðãýæýýð ñòðãàéí äçí òýé
 (òóó-í ààð áí è óèàáí àéí èí ì òí é) ò° ã-, ò° ð° èõ ñòðãóóë ù ààà áàã ààð òí ì èéí ãàí í çëáýýä,
 óààëãý è ýí òí èéí ýððëýã-ýýð àæëèàæýý. Ýí ý òóãàòáàí à áð° í òèè ò èçëëéí òè-ýýëéí
 çççýýð òððø èèò 100 àäòóé áýèðáýí òààùæ ñòðãàëòàí à òýðýæýñí ýýñ ãàí à çàéó áàã ì à ðú á
 óàèðàáí ò èçëëéí ì ðàèèèòóí ùí óýä óýáýí èàáí ðàòí ðè ø ëí ýýð áàéãóóèæ áàéñàí í ù
 ò èçëëéí ñòðãàëòóí à ýáóóëàð ì àòàðëàèëèàã áààçú á ççñáýí áèé áí ëä æ çççí èéá áýðæçýýð ýä
 èàýáððóýé ì ðí èòí æèòóýðýí ççðýãýèòóýèèèñí èé èèðýè àèýýý.

1949-1953 î í ä ÇÕÕ-úí Ì í ñëààãèé èõ ñòðãóóëéí àñí èðàí óððò суралцаж “Налуу
 хэмжигч багажийн алдаг судлах” сэдвээр физик-í àòàí àòëèéí óòààí ù áýä ýðáýì òí èé
 çýðýáòàí ãààñàí áàéí à. Ýí ýðçç ñóààèãàí ù àæë è í ù ãàçàð ò° àé° è, ÷-ýððëèéèèéã ò° ðíí èé
 í àéóóãààð ì ýáýð àðãúí í àðëéã-èàè ù àñàèèòóóèòàà ÷òàè ççðýãýèòóýèèñí ðì .

Àñí èðàí óðð äççðãýñýí çàéóó ýðáýì òýí Í .Ñí àí î ì ù à 1953 î í ä Ì ÕËÑ-ëéí òè-ýýë
 àí æéí ààðãààð òí ì èéí àæëèòóóëñàí á° ð° à òýðáýýð ñòðãàëòóí ò° è° àé° ð°, ì ðí ãàí ì
 çí òëí ò, ø ëí ý áýàø èèòóýé àðãà áàðèé í ýáððççýýð, çààò àðãúí òýðýæýãýð çççí àí èí àñòóóëàð
 çýðãýýð ñòðãàëòóí àæë ù á óàèðàáí çí òëí í áàéãóóèæ ñòðãóóëéí òààø àúí ò° àæë è áýáø èèá
 èòóýðýí óòáó í ýí ðýý ì ðóóèæýý.

Í .Ñí àí î ì Ì ÕËÑ-ëéä ççñáýí áàéãóóëàãàí òàãàñí ù ýðéýí áàã, òýí òí èéí ýððëýã-, òè-ýýë
 àí èéí ààðãà, ðàèòí ð çýðýáèéááí óòø ààéä à ÷ àäòóé àæë àæëèàñí ù 17 àëèá í ù ðàèòí ðúí
 àèáú áòàø èæòóñ ñòðãóóëéí ñòðãàëò, òçì ççæè, ýðáýì ø ëí æèèãýýí èé àæë ù á óàèðàáí
 çí òëí í áàéãóóèæ áàéñàí байна.

Àëàààí è-÷ Í .Ñí àí î ì òà Äóáí à ààòú ÕÏ Í È

Í ðí ò áññí ð Í .Ñí áí í ì 1967-1973 í í ä Áóáí à ääöü ÖØÍ È-èéí äýä çàòèðèààð 3 óääà ñí í ä ääíí àæèèèàòääà äóí ä àà áàäæ ýí áðäèéí ò ò èéí ò èçèèèéí ñóääèääà òàðèóóàæ ýí ý òàèààð ÖØÍ È-èéí æø ççí í ðí óóàðè äáóóèàð ýðäýì ø èí æèèäýýí èé òàì òúí àæèèèàääà çí òèòóóèáí çí òèí ààéäóóèàð áí èíí ýðäýì ø èí æèèäýýí èé áí èí áñíí òç-í èé àñóóàèü ä ýððýæä í èíí óèñúí ýðäýì ø èí æèèäýýí èé ç° äè° è, èí ì èññóáü ä óàèðäàæ ààéñí ààñ ääáí à Áàñòè, Áæí àð, Ýí ýòöýä çýðýä óèñúí ò ò èéí ò èçèèèéí ýðäýì ø èí æèèäýýí èé ààéäóóèèääàè ÖØÍ È òàì òðàí àæèèèàð ýðèýèèèä òàäüæ çí òèíí ààéäóóèèñáí þì . ÖØÍ È-ä Ì í í ä èüí ýðäýì òàèèä äýèòäýò, ÖØÍ È àà Ì í í ä è óèñúí òàì òúí àæèèèàääà ò° äæçýèýòýä èòýóýí ñáí àà-èèää ääðäæä áí òààðàè òàäüñáí àèèýý. Ì áí àé óèñáä òíí ø èí ýýð ø ààðäèèääàè ààéñáí ýèàèòðí èè, èí ì üð òàððéí í ðí äðàì òàì ääí æéí ì ýðäýæèòì ççàèèä óáèí ñèèòóóýä ñóðäæð àæü äñáí àà-èàí òèèñýí þì .

Í ðí ò áññí ð Í .Ñí áí í ì í ü ì áí àé óèñáä ò ò èéí ò èçèèèéí ø èí æýð óóààí ü ä ççñýí ò° äæçýèýò, òççí èé áí èí áñíí òç-í èèä äýèòäýò çèè öýðýä æéí öýé óóáü í ýí ýð ì ðóóèñáí ääüýàòàè òççí. Ì áí àé í ðí í ä ò ò èéí ñóóðü áí èíí òàäñàðää ñóääèää äáóóèàð ýðäýì ø èí æèèäýýí èé òì ì í òíí òàì òèää ççñýí àèè áí èæä ýí ý ñàèáàðð àæèèèääñáàñ 10 äðóé áí èòì ð, 20 ääðóé äýä ýðäýì öýí ò° ð° í äðñáí í ü Í .Ñí áí í ì üí çèè àæèèèàòääè òí èáí í òí è þì .

Àèääàí è÷ Í .Ñí áí í ì ба ШУА

- 1961 онд Ø èí æýð óóààí ü àèääàí èéí ñóðäàèæèää- çèø ççí ýýð,
- 1975 онд æéí öýí ý æèø ççí (академич)-ýýð ñí í ä ääñí í .
- 1987-1991 í í ä Ø ÒÀ-èéí äð° í òèèè° ä-° ð ажиллаж байсан

Àèääàí è÷ Í .Ñí áí í ì ба ö ò èéí ýð÷èì òç÷:

- Ì í í ä èä ò ò èéí ýð÷èì òç÷, àðì ì üí òàðèèääáí ñòàí öü äàø èäèàð áí èí ì æèää ñóäèèäýг анх санаачилсан
- ø ààðäèèääàè ì ýðäýæèèòýí äýèòäýçэн
- ñóðäèèè-ñóääèääáí ü ðààèòì ð àààð çí äýñèýèèèäáí èí áñðóóèсан.

Àèääàí è÷ Í .Ñí áí í ì бол 0° ð, óèñ, í èéä èéí òì ì í òí í ççòäýèòýí

- 1945 í í ä Ì ÁÓÍ -ä æèø ççí ýýð ýèññýí á° æ° ä Ì ÁÓÍ -úí XVI, XVII, XVIII èð òóðèààñ Í àí úí ò° ä òí ðí í ü ì ðèí ä- æèø ççí ýýð, ÁÍ Ì ÁÓ-úí ÀÈÖ-úí 6, 9, 10, 11 äýð óääàæèéí ñí í äóóèèàð Àðäúí èð òóðèèí äáí óòàòààð ñí í ä ääí æбайсан,
- Ì í í ä èüí Ýí ò òàèáí ü òí ðí í ü äàðä, í ðèí ä- ààðä,
- Ё Í ÁÑÈÍ -æéí Ì í í ä èüí çí äýñí èé òí ðí í ü æèø ççí ,
- Ñí Ç-èéí äýðäýäýð Ò° ðèéí ø àä àè ýððèýð òí ðí í ü äàðä,
- Ö ò èéí ýí áðäèéí èí ì èññèéí í ðèí ä- ààðä,
- Áóáí à ääöü í èíí óèñúí ÖØÍ È äýð ÁÍ Ì ÁÓ-úí äçðýí ýðòò ò° è° è° ä-,
- Ýðàì èéí çýðýä òí è í èä ò äýä èí ì èññèéí æèø ççí ,
- Ì í í ä è äà Áàðì áí, Áí æè, Ýí ýòöýä Ёííí ü í àèðàì àèüí í èèäýí èýäçàèéí ààðä
- 1997 í í ä ýðäýì öýí ñýóýóýí í àðúí ñáí àà-ñèääð ààéäóóèèääñáí Èí ääí áðèéí óóààí ü çí äýñí èé àèääàí èйн áð° í òèèè° ä-
- Ì í í ä èüí ì ýðäýæèéí òóóèääí ü òí èáí í ü äð° í òèèè° ä-° ð ñí í ä ääí í àæèèèäæ ààéсан